

OKAY TIRYAKIOĞLU

HAN- Nİ- BAL

DEMİR DAĞLARIN
GENERALİ

I. BÖLÜM
RUHLAR DENİZİ

I

*“Sen, insanın içine gireceği en iyi beklentinin,
en kötü den sakınmak olduğunu biliyorsun.”*

İtalo Calvino (*Bir Kış Gecesi Bir Yolcu*)

İsmim Bornani Mahrabal Dagonus. Zaten biliyorsunuz bunu. Yüz yaşımı geçtikten sonra yılları saymayı bıraktığımı bildiğiniz gibi. Madem sordunuz, o hale yaşlılığın, zaman, mekân ve renkleri birleştiren o sihirli âleminden sesleniyorum size. Yirmi bir yaşında olduğum günlerin, hayli uzak bir zamanın tınısı bu. Gayet iyi işitiyorum. Dikkat kesilirseniz siz de işiteceksiniz!

Dinleyin!

Neden buradayım ben? Bulduğum hücrenin demir kapısı, temel insani zaafarımdan dolayı kapandı yüzüme. Andalusia bölgesi burası. Hispalis şehri. 236 Nisan'ındayız. Bu karanlık duvarların arasında, haksızlığa uğradığım ama gerçekte suçlu olduğum ikilemiyle gün boyu dizlerimi yumrukluyorum. Gece, derin uykulardan sıçrayarak uyanıyor, taş duvardaki çatlakların arasından gelen fısıltıları işitiyorum.

Deli gibi haykırmaya başlıyorum bazen. Beni bu leş kokulu karanlıktan kurtarmaları için tanımadığım, bilmediğim, isimsiz birilerine yalvarıp duruyorum. Saçlarımı yolduğum yerlerden kan sızı-

yor. Kafamı, kapıda kandan mühürlerimi bırakana kadar vururken yakalıyorum bazen kendimi. Dağılıyorum... Asırların çürüttüğü iğreti bir bina gibi un ufak oluyorum.

Belki de gerçekten delirdim... Her şey için çok geç olabilir. Açım, bitkinim ve ateşim var. Apansız alevlere boğuluyor, bir an sonra da buz çöllerine savruluyor bedenim. Genzim tıkalı, güçlüğüle soluk alıyorm, öksürük patlamalarının ardından göğsümde başlayan hırıltıyı işitiyorum. Kimi zaman, kederli bir sesle sayıklarken ayılıyorum.

Sorgucular ve cellatları bile benden yıldılar. Muhafızlar kadar, diğer mahkûmlar da yaka silktiler üstelik. Sessizce öleceğimi umuyorlar ama henüz yirmi bir yaşındayım ve talimli bedenim bir kaya kadar sağlam. Ölüme razıyım fakat burada unutulurak yokluğa terk edilmeye değil!

Ne var ki, kuru ekmek, bayat iç yağı ve deniz suyu karışan zindan kuyusundan çekilmiş sudan ibaret öğünlerimi dahi midemde zor tutuyorum. Yalnızca yediklerimi değil, ruhumu hatta tüm yaşanmaları da istifra etmek ister gibiyim. Hoş, artık ne önemi var? Gerçekten de haksızlığa mı uğradım peki ben? İşte yine aynı döngü. Açlık, hastalık ve bir de bu sonsuz vehim... 'Kim olsa yıllardı. Kim olsa konuşurdu,' diyorum kendi kendime ama öyle mi gerçekten? Ya basit, aşağılık bir hainsem!

Bir süredir işkenceci cellatlar da sorgu hâkimleri de gelmiyorlar. İçimde anbean büyüyen sonsuzluk hissini neden de bu yalıtılmışlık hali olmalı. Güzel ölüm... Ah güzel ölüm... İdamım için tek bir hüküm sözcüğü yetecek, zira İber Yarımadası'nda devlet de kanun da General Hamilkar Barca... Hem ona hayranlık duyuyor hem de nefret ediyorum ondan. İsmi, yüreğimde açık bir yara gibi, irin ve ısırap yüklü olduğu halde derine işliyor.

İstemediğim halde omuzlarıma yüklediği zorlu görevler üzerinden, mantıksız bir sadakatin hesabını sorduruyor şimdi bana. Ama işkence... Hele de Romalıların akıl almaz işkence teknikleri karşısında çözüldüysem eğer, bunun tüm vebali neden bana yıkılıyor?

Kartaca Cumhuriyeti'ne ihanet, Kartaca halkına düşmanlık ve Romalılarla iş birliği gibi tüm bu çirkin suçlamalar midemi bulandırıyor.

*

Ya dualar?..

Bir Fenike deniz tanrısı olan yüzergezer Dagon, ailemizin isminde yaşıyor. Ancak onun, en az Kartaca'nın Baal'i kadar korkunç bir ilah olduğunu bildiğimden dua etmiyorum. Baal, ıssız tepelerin ve dağ doruklarının tüyler ürperten tanrısıyken, Dagon'un, boyu beş yüz fiti aşan amfibi bir deniz canlısı olduğu söyleniyor. Derin denizlerin balıklarını tek çağrısıyla etrafında toplayan ve denizcilere bereket getirdiği anlatılan bu yaratığın, tıpkı Baal gibi, insan kurbanı törenleriyle çağrıldığı malum.

Asıl korkuncu ise, bu iki canavar tanrının da çocuk kurbanından hoşlanıyor olmaları. Eğer yaşarsam, bu iki sapkın külte ve bağıllarına savaş açmak ahdim olsun! Akdeniz'in derinliklerinde yavrularıyla birlikte yüzen Dagon'u, günün birinde pusuya düşürüp avlamak gibi bir hayalim var. O çocuk katili canavar benden kurtulamayacak!

Çünkü her yirmi yılda bir, İspanya ile Fas arasındaki 'Herkül Sütunları' boğazından geçip okyanusa açıldığı, uzak kıyılara kadar yüzdüğü ve bir yılın sonunda yine aynı güzergâhı takip ederek Filistin kıyılarına döndüğü anlatılıyor. Düşmanın güzergâhı belliyse, eceleyle kol kola yürüyor demektir! Üstelik karaya çıktığı ve sahil şehirlerinde gece vakitleri nasıl bir dehşete sebep olduğu bilindiği halde Romalılar da, Numıdyalılar da, Kartacalılar da onunla savaşmaktan kaçınıyorlar. Ya Baal? O üç başlı, örümcek bacaklı amorf doğu tanrısının sebep olduğu bunca ölüm? Hiçbirinin hesabı sorulmayacak mı? Ah yaşarsam eğer... Ah buradan bir canlı çıkabilirsem...

Ne var ki, çocuksu bir emniyet hissiyle mezarını düşleyen yenik bir ruhaniye dönüyorum artık ben. Hırçın tavırlarımı törpüleyen bir sükûnet seziyorum damarlarımda. Fakat aradığım huzura tam manasiyle kavuşabilmem için alnımdaki kara lekeden kurtulmam gerektiğinin farkındayım. Peki nasıl? Nasıl olacak bu? Ah beklenti...

Ne menfur bir hissin sen! Üstelik bir de umutlar değil korkular suluysa tarlanı, mahsulün nasıl da acı ve bereketsiz.

Gelgelelim fırtına, denizin demirkırkı sathını huzursuz dağlar ve loş vadilere bölerken oradaydım. Ellişer muharip taşıyan, beş sıra kürekli, bronz mahmuzlu çektirimizin iskele-yön kürekçisi olarak görev yapıyordum. Sağ kürekte, yine benim gibi bir Libyalı olan otuz yaşındaki Telaarif Sergius vardı. Bizim gibi yetkin Libyalı kara askerlerine, bir türlü sahip olamadığımız bir denizcilik ruhu katmaya çalışan General Hamilcar Barca'ya minnet borçluyum.

Ah öyle bir minnet ki, hücremde bulup bilemediğim paslı bir demir boru parçasından ibaret hançerimi ilk fırsatta onun kanıyla ıslatacağım. İdrar, toprak ve damarlarımdan akıttığım kanla katılaştırdığım kabzasına mintanımdan yırttığım bir parçayı sararak sağlamlaştırdım. Hayallerim hep o sıcak ve tatlımsı kanının kokusunu ciğerlerime doldurmakla ilgili... Sonra da Kartaca İhtiyarlar Meclisi Yüksek Konseyi'ne, devleti idare eden birinci Şofet (Hâkim) Hannon'a, Hamilcar'ın merhametsiz kanına bulduğum bu zindan bıçağını, altın bir koza içinde göndereceğim.

Ayrıca şunları yazacağım bir de mektup bulunacak kozada:

“Büyük Amiral ve Magonit Hanedanı'nın ulusu, Kartaca'nın birinci Şofeti yüce Hanno! Hamilcar Barca'ya karşı bugünden katı ve yıldırıcı önlemler almalısınız! Aksi takdirde, İber Yarımadası'nın fethini tamamlar tamamlamaz kendi başına buyruk davranmaya başlar ve bir daha size ve ailenize yeryüzünde yaşam hakkı tanımaz! Babanız I. Hasdrubal Magonit ve seleflerinin dirayetiyle bugünlere ulaşmış Kartaca Cumhuriyeti'nin akıbeti, bu sefil Barca soyunun ellerinde oyuncağa dönmeden, tam zamanında müdahale ediniz! Hamilkar Barca'nın kanı, devletinizin ölümsüzlük iksiridir!”

II

Öfke ve çaresizlikten gözlerimi yaşartacak kadar çocuksu tüm bu hayallerin içinde bir yerlerde saklı umut! Babam, soylu Lib-

yalı savaşı Hernani Saharus Dagonus, Numidya ağır zırhlı piyade komutanlarından ve General Spendius ile Libyalı büyük General Mathos'un kurmaylarındandı. Soylu kanından ziyade yetenekleri ve cesaretiyle kendini kabul ettirmiş mükemmel bir askerdi. Savaş alanında amansız fakat bir o kadar da merhametli, özel hayatında şefkatli ve düşünceliydi. Doğrudan bir silahlı tehditle karşılaşmazsa kan dökmekten kaçınırdı. O benim ilk öğretmenim, ebedî kahramanım ve sonsuz sığınağımdı.

Kartaca ile Roma arasında, Sicilya hâkimiyeti meselesinden kaynaklanan ve ağır çatışmalarla geçen yirmi üç yılın sonunda Kartaca'nın ağır yenilgisiyle sonuçlanan Pön Muharebeleri'nin ardından, Kartaca çok daha büyük bir kargaşalığın içine sürüklendi. General Spendius ve Mathos, bizim de içinde bulunduğumuz ordularıyla birlikte yıllarca Kartaca tarafında savaştıkları halde, söz verilen ücretlerimiz ödenmeyince büyük bir isyanın fitilini ateşlediler.

Bu defa da Kartaca merkez kuvvetlerine yenildik. Yüz bini aşkın mevcudumuz ve güçlü donanımlarımız aksi talihimizi değiştirmedik, çünkü karşımıza Hamilcar Barca gibi bir dehanın çıkabileceğini ummamıştık. General Barca, İspanya'da başlattığı seferi durdurup hakkımızdan gelmek üzere acilen Kartaca'ya dönmüş ve diğerlerinin başaramadığını başarmıştı işte. Ardından Amiral Hanno'dan çok, General Hamilcar Barca'nın amansız tutumu sonucu tüm bu generaller ve kurmayları, adamlarının hayatları için acı bir uzlaşının onuruyla çarمیha gerilmeyi kabul ettiler.

Ben, o vahşi Pön Savaşları'nın içine doğan genç muhâriplerden biriydim yalnızca. Paralı Askerler Savaşı'nın yenilgi günlerindeyse on sekiz yaşımı yeni bitirmiştim. Babamın kanı, benim kefaletim ve selametim anlamına geldiğinden serbest bırakıldım. Çok geçmeden Kartaca meclisi, muharebeler sürerken doğan ve sonradan Paralı Askerler Muharebesi'ne dahil olan gençlerin tümünün canlarını bağışlama kararı aldı. Yaşımın gençliğiye sürgün edilmekten kurtulmamı sağladı. Ah Hamilcar Barca! Sen olmasaydın eğer,

Kartaca'ya bu defa da saflarında vuruşmuş paralı askerler olarak biz diz çöktürmüştük.

Tunus Gölü'nün karşı kıyısındaki Tunis Kalesi'ni ele geçirmiş, Kartaca surlarının önünde, yüz on beş bin kişilik bir ordunun olanca kibri ve görkemiyle konuşlanmıştık. O koca göbekli Hanno ve Hamilcar Barca, baş edemezlerdi artık bizimle. Kurmayları, Bomilcar ya da Gisco gibi namlı Kartacalı kumandanların dahi elleri kolları bağlıydı. Ya dediğimiz olacak ya da şehir eninde sonunda elimize geçecekti.

Nasıl da güçlü bir zafer duygusuyla moral bulduğumuz renkli günlerdi onlar. Kazanlar kaynardı kampana uğultularının gerisinde. Sakal ve bıyıklarından korlar saçan, soğuk demirleri koca örsler üzerinde yumruklarıyla döven, kalın boyunlu, kalın bilekli epik kahramanlar gibiydik. Sözümüz gök gürültüsü, bakışlarımız yanardağ kraterlerinden devşirilmiş yakıcı ışık demetleriydi. Erzakımız ve şarabımız boldu. Karınlarımız tok, ceylan derisi döşeklerimiz rahat, kafamız her daim dumanlıydı. Ordumuzun gerisinde, tam on iki bin çalgıcı, tiyatrocü ve hayat kadınından ibaret muazzam bir eğlence tümeni vardı ki, onlarla damarlarımızı genişleten ve kanımızı yıllık atları gibi koşturan rom fiçilerinin başında uzun sohbetlere dalmak ne de harikaydı.

Koskoca Kartaca'ya tıpkı Roma gibi diz çöktürebilecek bu kudret bizimdi. Çocukluk muhayyilemi coşturan bu ihtişamdanda müthiş bir zevk alıyordum. Hernani Dagonus'un oğlu olduğumu öğrenen kadınların daha şimdiden gözdesi olmuşum. Çok genç, çok güçlü, gelecek vadeden ve mutlak olarak yenilmezdim. Kimse öldüremezdi beni, yaralamak için yanıma bile yanaşamazdı hatta.

Bu durumda Kartaca'nın tahakkümünden şikayetçi tüm komşu eyalet ve kolonilerden, sahip olduğumuzdan çok daha büyük bir ordu devşirebilir, kendi bin yıllık imparatorluğumuzu ilan edebildik. Tüm bunların gerçekleşmesi artık işten bile değildi. Hayallerimiz, bir kulaç ötemizde sonsuzluğu kuşatan kristal bir kumsal gibi uzanıyordu. Gelecek beş yıl içinde Sicilya'yı ilhak edecek, oradan da Campagnia ve Roma kapılarına dayanacaktık. Aksini kim iddia edebi-

lirdi? Bizler Numidyalı paralı askerlerdik ve yenilmezdik! Kartaca'nın yapamadığını biz yapacak, Aeneas'ın oğullarına diz çöktürecektik!

*

Ancak Hamilcar Barca, ansızın müthiş bir fitne soktu aramıza. Maaşlarımızın ve tazminatlarımızın ödenmesi durumunda dahi, Kartaca'nın bu isyanımızı affetmeyeceği ve tek tek hepimizin peşine düşeceği konuşuluyordu. Birden nereden çıkmıştı bu laflar? Numidya Krallığı'nda asla güvenli olmayacaktık. Çöle çekilsek dahi eninde sonunda yakayı ele verecek, korkunç işkenceler altında can verecektik.

O halde makul davranarak silah bırakanlar, söz verilen maaşlarının iki katını alacakları gibi, Kartaca ordusunda mühim komuta kademelerine getirileceklerdi. Ancak bu teklif, generallerimiz için geçerli değildi. Evet, Hamilcar'ın tehdit yüklü teklifi işte tam olarak buydu! Ama komutanlarımız Spendius ile Mathos bizden biriydiler. Onları ve babam gibi kurmaylarını düşmana terk etmemiz nasıl düşünülebilir, dahası teklif edilebilirdi?

Ama olmuştu işte.

Bir gecede iki bin beş yüzden fazla askerimizin Hamilcar'a sığınmasıyla başlayan sürecin önüne geçemeyeceğimizi görebiliyorduk. Paralı askerlerin öncelikle keselerine olan bağlılıkları, yalnızca silah arkadaşlarını değil, onları mühim birer iş sahibi yapmış, yıllardır omuz omuza savaştıkları komutanlarını da kolayca pazarlamalarıyla parça parça olmuştu.

Soğuk bir sabah babam, rengi uçmuş yüzündeki dehşeti gizlemeye çalışarak, "Seni derhal buradan uzaklaştıracığım Bornani," demişti bana. "Bundan sonra işler daha da çirkinleşecek. Buna tanıklık etmeni istemiyorum!"

Ancak babamı, o güne değin hiç göstermediğim bir sertlikle reddetmiştim. Onu ve silah arkadaşlarımızı terk edip gidersem, diğerlerinden ne farkım kalacaktı? Babam öfkelenmişti. Beni buraya getiren oysa, babası olarak verdiği emirlere itaat etmesi gereken evlat

da bendim! Ama yine kabul etmedim. Her ne olacaksa, bu akıbeta babamla birlikte boyun eğecektim.

Babam her zamanki gibi haklı çıkmıştı. Önümüzdeki altı ay boyunca hem kuşatmayı sıkılaştırıp şehrin deniz tarafından yardım almasına engel olamadık, hem de ordudan firar ve Kartaca tarafına sığınmalar karşısında çaresiz kaldık. Bunun temel sebeplerinden biri de küçük birlikler halinde bulunan paralı asker gruplarının, yüksek generallerinden önce kendi küçük birlik kumandanlarına itaat etmeleri idi.

Üstelik Kartaca yalnızca silah ve iaşe değil, asker yardımı almayı da başarıyordu. Surların gerisinde besleyebileceği muharip sayısı yirmi bini geçmezdi kuşkusuz ancak bu yine de mühim bir moral kaynağıydı. Bu yüzden, kuşatma yirminci ayına ulaştığında, bizim asker sayımız yetmiş bine kadar inmişken, Kartacalı muharip sayısı, ani bir huruçla elde geçirdikleri şehir tabyalarında kurdukları palan-galar sayesinde elli yedi bine ulaşmıştı.

Erzakımız hızla tükeniyor, onlarsa hiçbir yokluk çekmiyor, gün-begün daha cüretkâr davranmaya başlıyorlardı. Tarihlerin ‘Testere Muharebeleri’ olarak adlandıracakları tüm bu çatışmaların bedeli bizim için artık katlanılmaz bir boyuta ulaşmak üzereydi. Nihayet bu sonuçsuz kuşatmayı kaldırmış ve Tunis Kalesi’ne çekilerek direnişe geçmiştik. Şimdi roller değişmişti işte, ancak bizim yardım alabileceğimiz herhangi bir kaynak yoktu!

III

Hamilcar Barca, Tunis Kalesi’ndeki direnişimizin son günlerinde, liderlerimizin idamları karşılığında kalan sadık adamlarının ve evlatlarının hayatlarının bağışlanacağını bildirdiğinde, bir kez daha vurgunu yemiş oluyorduk. Zira bu defa silah bırakanlar askerlerimiz değil, bizzat fedakâr generallerimizdi! Daha birkaç gün önce, komuta kademesi şehir düşene kadar savaş kararı almıştı halbuki. Her nasılsa kazanan daima Hamilcar oluyordu. Çünkü bir muhare-

benin her adımında ileri sürebilecek bir pazarlık payı buluyor, elindeki kozları zamanında kullanmasını biliyordu.

Babam Hernani Dagonus hemen ölmedi. Birkaç saat içinde kalp sertesinden hayatını kaybeden Spendius ve işkenceyle Kartaca sokaklarında dolaştırılıp halkın hakaretlerine maruz bırakılarak parçalanan General Mathos'un aksine, çivilendiği çarımıhta beş gün boyunca direndi. Güçlü kuvvetli, dev gibi bir adamdı zira. Henüz kırklarının ortasındaydı üstelik. Kimse yardım etmedi ona. İnfaz memurları bir yudum su vermedikleri gibi, verilmesine de izin vermediler.

Onu o haliyle gördüm...

El ve ayak bileklerinden akan kan, son nefesine kadar bir damla olsun durmamıştı. Mağrur ve kararlı ifadesini asla değiştirmede. Asla yalvarmadı, ıstırabı nedeniyle inlemedi. Zaman zaman etrafında onu hevesli ve mistik ifadelerle izleyen kalabalığın gerisindeki ufka çeviriyordu bakışlarını. Hadiselerin ve insanların çok üzerinde bir yerlerdeydi o! Donuk gri kızıl akşamlar peş peşe kararıyordu gözlerinde. Akdeniz'in üzerindeki yağmur bulutları içten içe köpürüp kaynayaarak sabaha karşı soğuk bir yağmur bırakıyor, sonra da kayboluyordu.

Yağmur damlalarının, babamın kan oturmuş gözlerini yıkadığını hayal ederdim. Bir gece ansızın sapaşğlam halde o lanetli çarımıhtan indiğini, uyandığında onu olanca görkemiyle askerlerinin başında, sabahki yağmurla ıslanmış talim sahasında bulacağımı hayal ederdim. Gerçek bir Libyalının gururu ve yüksek idrakiyle birliklerine hükmettiğini, insan yığınlarını haddeden süzülen kor demir misali özenle biçimlendirdiğini hayal ederdim.

O korkunç sabahlardan birinde irkilerek uyandım. Battaniyemi tekmeleyip üzerimden atarken, her şeyin kötü bir düş olduğundan kesinlikle emindim. Kendi aptallığıma gülererek doğrudum. Çadırımdan çıkar çıkmaz su birikintilerinde tanıdık bulutların yansımalarını göreceğ, gökyüzü kadar yalın ve sağlam bir gerçeklikle babamın yanında, sofrada her zamanki yerimi alacaktım. Bugün yine talimlerden artık şikâyet etmemeye karar verecektim sözgelimi. Bununla beraber öğleye doğru yine mızıldanmaya başlayacak, fakat babamın

övgü dolu birkaç cümlesiyle apansız canlanıverecektim. Benim gerçekliğimdi bunlar. Bana ait, sarsılmaz bir dünyanın temel taşlarıydı. Ağır, derin, sağlam ve korunmuş.

Ama bir an sonra kış sabahının soğuğu açığıtaki uzuvlarımı ısır-maya başlayınca, gerçeğin çirkin, tatsız yüzü usulca dikiliverdi karşıma. Ötedeki perdahlı bronz aynaya bakarak, “Rüya değilmiş,” diye fısıldadım.

“Değil,” diye yanıtladı bulanık silüetim.

“Daha az önce, babamla geçirdiğimiz o alelade günlerin sıkıntısı sarmıştı ruhumu,” dedim. “Ah uykuda her şey ne de kolay. Öldürmek kolay, ölmek kolay... Bir berduş ya da imparator gibi kalıptan kalıba geçmek kolay. İmkânsız olan tek şey, gerçeklerin hiçbir zaman düşler kadar ihtişamlı olamaması.”

Hayır... Hayır, her şey böyle bitemezdi. Hakikatin çiğ ışığındaki zavallı babamın, çivilerin parçaladığı yaralı etleri şişip morarmış, lif lif gerilmiş kas kirişleri kara kızıl bir renk almıştı. Kan zehirlenmesinin alametleriydi bunlar. Son gün sabaha karşı, alandaki izleyicilerden yalnızca ben ve sağa sola devrilmiş birkaç ayyaş kalmışken etrafta, babam o komaya benzer uykusundan uyandı ve seslendi, “Bornani, burada mısın oğlum?”

Civarında nöbet bekleyen bir manga muhafız askere doğru ilerledim. Bana en yakın konumda bulunanlar mızraklarının namlularını çevirerek uzak durmamı ikaz ettiler.

“Bornani?”

“Buradayım baba!”

Zifirî karanlıkta, meşale ateşlerinin arasından uzanan çarmıhın üzerindeki gölgesine baktım.

“İyimser ol oğlum,” diye seslendi babam, kadim Berberi dilinde. “Kötümser insanlar, disiplin, sadakat, cesaret ve bağlılıklarını sürdürmez, daha da kötüsü minnet duyamazlar!”

Askerler üzerime gelip uzaklaşmamı bağırlarken, “Kime minnet duyacağım?” diye haykırdım. “Kartaca ve Roma’nın uydurma tanrılarına ihtiyacım yok benim baba!”

Düşlerime sızacak koca bedeninin kıvıldadığını gördüm. Yaklaşan sabahın ürpertici renkleri, soğuk rüzgârın taşıdığı duman ve yıldırım kokuları arasından bir kez daha şekillendirdi gövdesini. “Etrafındaki dünyaya bir bak Bornani! Minnettar olmayan insanlar, hakikatte mutsuz insanlardır! Mutsuz insanlar, hayattaki en önemli başarı kaynağının umut etmek ve disiplinli davranmak olduğunu göremezler! Tanrılarımızı suçlama, onlar senin direncini tetkik eder ve başın enikonu sıkışmadan yardım etmezler. Şimdi git ve önce ailemize sahip çık oğlum! Ürkerek, korkarak değil, minnet duyarak ve severek yaşa Bornani!”

Gırtlığıma doğru uzanan mızrak namlularından birini yakalayıp muhafızın elinden kolayca çekip alırken, “Deneyeceğim baba!” diye haykırdım.

*

Nihayet askerler üzerime hücum ettiklerinde kaçarak kurtuldum. Babam, muhtemelen birkaç saat içinde son nefesini verdi. Sabah infaz alanına döndüğümde çarmıhın kaldırılmış olduğunu gördüm. Yerindeki çukurun etrafında kurumuş kan izleri haricinde, babamdan hiçbir alamet kalmamıştı.

Numıdy’a dönüş yolunda katılacağım ticaret kervanına dahil olmadan önce, cenazeyi alabilmek için başvurduğum tüm kapılar sorgusuz sualsiz yüzüme kapandı. Babamın denize atıldığını, çoktan köpekbalıklarına yem olduğunu söylüyorlar, benimle birkaç kelime-den fazla konuşmaya yanaşmıyorlardı.

Yol boyunca ve sonraki yıllarda da kendime hep şunu söyledim, ‘Ödenmeyen maaşlarımız için haklı bir isyan olsa da sonuçta bir ayaklanmaya kalkıştık ve kaybettik. Babamın kanını aramam bir netice vermeyecek. Üstelik beni yeniden haksız duruma düşürecek ve ailemin durumunu daha da tehlikeye sokacak!

Muhtemel bir kalkışma tertiplemem halinde, babamın ve ailemizin ismi, etrafımda kısa sürede hatırı sayılır bir kalabalık toplama yardımcı olur, fakat Numidya makamlarının doğrudan desteklemediği her hareketin sonucunun hüsrana olacağı da açık. Şurası bir hakikat ki, Numidya Krallığı, daima Roma ile Kartaca nüfuzu arasında gidip gelen, dış siyasette istikrarı son derece hassas dengelere bağlı bir devlet. Bu krallığın mutlak olduğu söylenen otoritesi bir masaldan ibaret!’

İşin aslı, Roma ve Kartaca gibi iki devin de Numidya birliğinin ittifakına ihtiyaçları olduğuydu. Bununla birlikte, yönetici hanelerin çıkarlarına göre şekillenen değişken bir bağlılık yüzünden, Afrika ve Akdeniz’in en kırılğan birliğini yine biz oluşturuyorduk. Bu belirsiz dış siyaset, nüfuzlu ailelerin tamamında derin bir menfaatperestlik hastalığı doğurmuştu. Halkın çıkarlarını öne almak gibi samimi kaygıların, ben doğmadan asırlar önce yok olup gittiğinin bilincindeydim. Roma ve Kartaca’nın oligarşik cumhuriyet sistemleriyle alay ediyor, ancak mutlakiyetlerinde süregiden biteviye aksaklıkları gideremiyorlardı.

İşin aslı, Numidya çürümüşü. Roma’nın, hırslı ve bir o kadar da disiplinli yükselişi karşısında çaresizdi. Kartaca’yı hâlâ kolayca kullanabileceği bir koz olarak görüyor, Roma senatosunun dizginlenemez taleplerine karşı hep aynı kartı ileri sürüyordu. Oysa Kartaca bile, o görkemli mazisine rağmen, bizim için bir umut olmaktan ağır ağır uzaklaşmıştı. Afrika’nın kraliçesi Kartaca, en iyi zamanlarını geride bıraktığının farkındaydı kuşkusuz, üstelik Pön savaşıyla yediği tokadın maddi ve manevi tesirlerinden kurtulması kolay olmayacaktı.

Roma’nın tavizsiz tehditkârlığı olmasa, Kartaca’nın, Numidya’dan bu denli destek alması da imkânsızdı şüphesiz. Üstelik İspanya içlerinde ilerlemeye başlamış Hamilcar Barca orduları, daha şimdiden Numidya ileri gelenlerinin iştahlarını kabartıyordu. Eversiz ve dizginsiz atlarını, hayvanların kulak arasına vurdukları kamçılılarıyla kontrol eden namlı Numidya süvarileri, tüm hakim kuvvetlerin yanla-

rında görmek istedikleri katıksız, saf bir güçtü. Şaşırtıcı bir ustalık ve süratle hareket eder, kısa mızraklarını çok uzun mesafelere yıkıcı bir isabetle fırlatabilir, atlarının sağrılarında yan yatırarak raptettikleri ve bu sayede kolayca erişebildikleri sadaklarındaki altı adet mızrağı tüketince, amansız bir kılıç müsademesine girişirlerdi.

Şimdi Hamilcar Barca'nın İspanya'nın yerel halkı Keltiber toplulukları arasındaki ilerleyişini kolaylaştırmak ve pastadan en büyük dilim kapabilmek için, Numidya, adeta kendi meselesine çevirdiği İspanya fethinde etkin bir rol oynuyor, bunun için de süvari birliklerini olduğu kadar, biz Libyalıların büyük çoğunluğunu oluşturduğu ağır piyade birliklerini de akın akın İspanya'ya gönderiyordu.

IV

Babam derdi ki, “Büyük kederler, toplumda şaşılacak sayıda bencil ve çıkarıcı insanların oluşmasına sebep olur. Nedeni şu ki, acı, bizi bütünüyle kendi girdabına sürükler; soluksuz bırakır. Öldürmezse eğer bambaşka birine dönüştürür! Eğer yaşayacağı uzun yıllardan yana talihliyse kişi, ilerleyen yaşlarında tüm acılarının ve sonucu olan bencilliğin hatıra biçimine bürünerek, merhamete evrildiğine tanıklık eder!”

Belki de bu yüzden, eski bir savaş kahramanının tek oğlu olarak, Libya çöllerinde unutulmama razı olmadı Hamilcar Barca. Biz, o soylu isyanın kılıç artıkları, asil babalarımızın ciğerpareleri, hem gözaltında tutulacak, hem de daha parlak bir gelecek ve büyük görevler için eğitilecektik. İşte General Hamilcar Barca ile tanışmamız ve babamın katilinin hizmetine girmem böyle gerçekleşti.

Babamın idamından dört ay sonra, o ılık ilkbahar öğleden sonrası General'in huzuruna ilk kez çıkarıldığımda bana doğrudan, “Sen gerçekten de onun oğlusun,” dedi. Talim çadırındaki, deri kaplı görkemli maun koltuğuna kurulmuş, önündeki hareket masasının üzerindeki kitap ve haritaların arasından bana bakıyordu. Kırk yaşında olmasına rağmen korkunç adalelerle kaplı bedeninde hiçbir yaşlı-

lık alameti yoktu. Üzerindeki kolsuz hafif talim zırhı ve bacaklarını saran keten pantolonun altındaki kabarık kaslar, bilakis en güçlü zamanlarını yaşadığını gösterircesine kolayca kabarıyordu.

Kendini, hala genç askerlerle birlikte talime zorladığını biliyordum. Buna daha önce de tanıklık etmiştim. Arkasındaki kitaplıkta, Yunan ve Makedon düşünürlerin kitaplarını görebiliyordum. Platon, Speusippos ve Menedemos'un kitaplarını tanımıştım. Sokrates, Aksiothea, Crotoneli Theano ve... Tuhaf soluk beyaz cildinin sırtında Necronomicon yazan bir kitap. Yazarının adını da görebiliyordum! Abdul el Hazret isimli daha önce hiç duymadığım biri.

“Hernani Dagonus’a bakıyor gibiyim şu an!” dedi usulca, Hamilcar Barca. “Baban yiğit, saygıdeğer bir adamdı.”

Ses çıkarmadım. Çadırın tül kaplı pencere açıklıklarından dolan ölgün güneş ışığı, yüzünün keskin hatlarında gezindi bir an. Sonra iç geçirerek, “Ama Kartaca’ya ihanet etti,” dedi kederli bir sesle.

Bir şey söylemeden başımı eğdim.

Kumral güür saçlarını eliyle düzelterek, “Sessizsin Bornani,” dedi. “Baban da konuşkan biri değildi. Diyojen’e bir adamın ne kadar akıllı olduğunun nasıl anlaşıldığını sorarlar. ‘Konuşmasından,’ diye yanıtlar. Bir soru daha sorarlar, ‘Peki adam ya hiç konuşmazsa?’ Diyojen yanıtlar, ‘O kadar akıllı olanı henüz yok dünyada.’”

Bakışlarımı, gözlerine diktim, “Ben de akıllı değilim General. Babam ve yoldaşları yalnızca haklarını arıyorlardı. Bakmakla yükümlü oldukları aileleri ve askerleri vardı.”

“İşte bu doğru,” dedi General. Soluk mavi gözlerinde keder vardı şimdi. “Ama hak, ancak Kartaca’nın takdir ettiği kadardır Bornani. Kiralık askerlerden sadakat beklediğimizden değil kuşkusuz! Ancak vazife namusu beklemek hakkımızdır. Tekliflerini kabul ettiğimiz halde kuşatmayı kaldırmamak onların suçuydu.”

“İntikam alacağınızı biliyorlardı.”

“İnsan, davranışlarının sorumluluğunu tam olarak alabilmeli. Herkes bir yol seçer ve mutlaka bir bedel öder genç adam!”

“Ben o kadar genç değilim General.”

“On sekiz yaşındasın.”

“Artık on dokuzum ve bu başarılı bir askerlik kariyeri için ilerlemiş bir yaş.”

Güldü. Suyunu yudumlayıp ağır ağır ayağa kalktı. Her ne kadar iri ve güçlü olsa da benden kısaydı ve biz Libyalıların doğal iriliğinin yanında yetersiz kalıyordu. Yine de tıknaz bedeninin bir granit parçası kadar sert ve zorlu olduğu belliydi.

“Abartıyorsun,” dedi gülerek. Sonra tam karşımda durup baştan aşağı yeniden inceledi beni, “Omuzların ve kollarının gücü tartışılmaz belli ki. Göğüs genişliğin, kudretinin devamlılığına bir delil! Güçlü uyluk ve baldırların uzun mesafelerde ve şiddetli çarpışmalarda seni ayakta tutacaktır! Boğa boynun, kararlı geniş alnın, yaba misali ellerin ve köşeli çenen liderlik özellikleri taşıdığına birer delili. Hiç deniz askeri olmayı düşündün mü Bornani?”

“Hayır. Denizden hoşlanmam!”

“Baban da hoşlanmazdı.”

“Evet General.”

Ellerini arkasında birleştirerek parmak uçlarında dikildi bir an. Delici bakışları gözlerimdeydi, “Çünkü insan bazen neyi sevdiğini, o şeyle ilgilenmek zorunda kalana kadar bilemeyebilir!”

Şaşkınca kaldırdım bakışlarımı. O sırada, ezberinden, hiç takılmadan okumaya başladı Hamilcar,

“Ey Zeus, ey öbür tanrılar,
benim oğlumun, Troyalılar arasında,
babası gibi kendini göstermesini nasip edin,
babası gibi güçlü, mert olmasını,
İlyon’da bütün gücüyle hüküm sürmesini.
Kanlı silahlarla savaştan dönerken o,
babasından çok daha üstün bu desinler,
mutlu olsun anasının yüreği.”

*

Homeros'un İlyada'sından okuduğu kısmı bitirince, "Numidya birliğini oluşturan Berberi toplulukları içinde," dedi Hamilcar. "Denizden siz Libyalılardan daha fazla nefret edenini hiç görmedim. Cezayir, Tunus ve Faslılar sizin gibi değiller. Üstelik Libyalıların Akdeniz'e 'Ruhlar Denizi' dediklerini de biliyorum. Şunu da söyleyeyim, Homeros'u derhal tanıman ayrıca hoşuma gitti."

Çeperlerde uğuldayan rüzgarla tüller kımıldanınca güneş ışığının yeri değişti. Ruhumda öfkeli bir silkinme sezdim o zaman, "Akdeniz haindir General," dedim sertçe. "Aldıklarının çoğunu geri vermez! Kayıp ruhları kendi cehenneminde öğütür. Ben inanmam, ancak halkım, yüzergezer tanrı Dagon'un denizin derinliklerinde saklı uçurumlara ait bir mağarada yaşadığına ve insanların ruhlarını burada biriktirdiğine inanır."

"Hepsi saçmalık," dedi Hamilcar gülererek. "Kartaca gemilerinde yeni bir forsa ekibi kuruyorum Bornani. Bilhassa senin gibi güçlü kuvvetli, lider adamlara ihtiyacım var."

"Bedenen güçlü olmam, ruhen de güçlü olduğumun bir ispatı mı sizce?"

"Güçlü irade, güçlü bedende bulunur Bornani! Aristo der ki, 'Büyük ruhlular sadece dostlarını ararlar, onun dışında başka bir insana muhtaç olmazlar çünkü muhtaç olmak kölelere uygun bir davranıştır. İşte bu nedenle yalakalık yapan her insan köledir ve tüm sıradan insanlar da yalakadır!' Senin dostluğunu istiyorum Bornani! Senin ve yoldaşlarının! Beni geri çevirmeyin!"

Bu sözler derinden etkiliyordu beni. Çaresizliğimi arttırıyordu. Hiçbir zaman istediğim kadar sert biri olamadım ama bu kadar kolay yumuşamaktan da nefret ediyordum.

"Kuzey Afrikalılar, özellikle dümen kürekçiliği için gerekli bana," diyerek devam etti General.

Sordum, "Neden İspanya'daki hareketinizin başına dönmediniz?"

“Buradaki sorunları giderip Roma’ya karşı daha önceden aldığımı sandığım tedbirleri yenileyebilmek için. İşte size de bu yüzden ihtiyacım var!”

“Merhum babam, bir Kartaca çektirisindeki en belalı mevkiin dümen kürekçiliği olduğunu söylerdi. Roma gemilerindeki tek bir koldan hükmedilen dümen usulüne geçmenin zamanı gelmedi mi sizce de?”

“Başa çıkacağına inanmasam seni bu işe uygun görmezdim Bornani. Üstelik tek koldan idareli pala dümenler şimdilik muharip gemiler için daha uygun.”

Kısa bir sessizlik oldu. General, sağ elini belindeki kılıcının kabzasına koymuş, kadim Yunan amforalarında betimlenen bir savaşçı gibi dimdik duruyordu. Alacakaranlık çadır ve tüm kainat, olanca görkem ve ışıltılarıyla onun etrafında dönüyor gibiydi, “Bu görev, senin ve ekibinin asıl vazifelerinizi perdeleyecek! Senin, Roma ordularında da mevcut bir ‘İleri Hastati’ birliği komutanı olarak, mızraklı askerlerine hükmetmedeki gücünü işittim. Zor anlarda birliğini dağılmadan tutabilen her kumandan mükafatlandırılmalıdır. Zira birliğine hakim olan asker, güçlü bir liderdir! Güçlü liderler de öncelikle kendini kontrol edebilen insanlardan çıkar. Kendini dağılmadan tutabilen her komutan, başında bulunduğu topluluğu zafere ulaştırabilir Bornani!”

V

Çadırın bürgü eşliğinden sert bir rüzgar doluverdi içeri. Yağmur, çürümüş yaprak ve kan kokulu talim alanından gelen sesler ve ışıklar yeniden değişti. Hamilcar, yüzyıllara meydan okumuş kadim bir yontu gibi dikiliyordu hala karşımda.

Eğer onun gibi biriyle daha önce karşılaştıysanız, ne demek istediğimi anlayabilirsiniz. Övgü dolu sözleri sonucu, nefretimi bastıran bir hayranlığın yeniden büyüdüğünü, karşı koymaya çalışmama rağmen koyu bir bağlılığa doğru nasıl yön değiştirdiğini görebili-

yordum. Babamın katiliydi ama bu babaca yaklaşımından etkilenmediğimi o da görüyordu şüphesiz.

Yanıma sokuldu. Elini omzuma koyarak dostça sıktı, “Sen ve seçeceğin adamların, Roma nüfuzundaki kıyıları baskın verecek ekipleki gizli vurucu tim olarak görev yapacaksınız. Ganimette aslan payı da sizlerin olacak merak etme.”

“Mızrakçı askerler gemide işe yaramaz sanıyordum General.”

“Artık bazı anlayışları, küçük birtakım rötuşlarla değiştirmenin zamanı geldi!” dedi. “Pön Savaşları sonunda Sicilya’yı neden kaybettik ve niçin bu kadar ağır bir savaş tazminatı vermeye mahkum edildik biliyor musun?”

Soran gözlerle baktım General’e. Verebileceğim cevapların onu tatmin etmeyeceğini anlamıştım.

“Düşmanımızdaki değişim ve uyum kudretini görüp intibak sağlayamadık çünkü. Roma gemilerindeki pala-dümen sisteminden bahsettin az önce. Haklıydın. Değişime kapalı olanlar, halihazırda ellerinde tuttıkları imtiyazları yitirmekten korkanlardır Bornani. Bizim gibi tıpkı! Üstelik Kartaca halkının omuzlarına, savaşın öncesi ve sonrasında çok fazla ve ağır sorumluluklar bıraktık.”

Bana verdiği cesaretle konuştum, “Altmış altı ton gümüş tazminatın çoğu, ağırlaştırılmış vergilerle hala halktan çıkarılmaya çalışılıyor General. Asiller aradan sıyrılacak ve bütün ceremeyi ahali çekecekse, hayal edilen bir intikam da yalan demektir!”

“Politika,” diyerek acı bir tebessümle baktı gözlerime General. “Oligarşiler bedel öderken ürkek ve ağır, suçlarken dikkatli ve güçlü, başarıyı sahiplenmede ise saldırgan ve açgözlüdür!”

“Ya başarısız olursam General? Ya güveninizi boşa çıkarırsam? Daha önce de birbirimize güvendik ve iki taraf da zarar etti.”

“Hayat tecrübelerini iyi ya da kötü olarak algılamak doğru olmaz Bornani, önemli olan, onlardan ders almaktır ve senin ders çıkararlardan olduğunu biliyorum. Anneni ve kız kardeşlerini korumak için gösterdiğin çabayı, bana duyduğun nefreti ve görev namusu-

nun sağlamlığını bildiğim gibi tıpkı! Sadece dene ve sonuçlarına katlan. Ancak bu şekilde büyük bir adam olursun! Başarılı olursan yücelir, başarısız olursan bedelini ödersin! Kötü sonuçları düşünerek benimle pazarlığa kalkma! Sadece umutlu ol, sunulan fırsatı değerlendir ve en iyisi için çabala!”

*

Bu konuşmanın ardından on sekiz ay boyunca Roma kıyılarında bir kasırga gibi estik. Bir deniz askeri olmanın zorluklarına intibak etmem zor olmadı. Ekibim, esir forsalarla dönüşümlü halde kürek çekiyor; zaman zaman ben de onlara yardım ediyordum. Ama asıl sorumluluğum dümen kürekçiliğindeydi.

Doğrusu, bir fırtınaya denk gelmediysek eğer, dümencilere de fazla iş düşmüyordu. Doğru rüzgarı, doğru açıdan aldığımızda da aynı durum söz konusuydu. Baskın, ricat ve çatışma anlarında ise dümenci süvarisi çabuk düşünebilmeli, astı olan ikinci dümenciye (benim durumumda sancak kürekçisi) emirlerini zamanında ve açık olarak aktarabilmeli, aradaki uyumu sakatlayabilecek her türlü tedirginlikten uzak durabilecek dirayeti gösterebilmeliydi. Bizden başka dönüşümlü olarak dümene geçen iki tecrübeli Kartaca yerlisi kürekçi daha vardı.

İspanya kıyılarında ve ordugahta geçirdiğimiz günler ise benim Hannibal ve oğullarıyla yakınlaşma fırsatı tanıdı. Dokuz yaşındaki Hannibal, yedi yaşındaki Hasdrubal ve peşlerinden hiç ayrılmayan dört yaşındaki Mago ile talim alanlarında ve Hamilcar'ın benim de katılmam için ısrar ettiği Kartacalı büyük bilim adamlarından Shahrubal ve Amendapor'un felsefe ve matematik derslerinde uzun vakitler geçirdik.

Hamilcar, Hannon ve tüm İhtiyarlar Meclisi, denizde süregiden hareketlerimizden memnundular. Roma ticaret filolarına olduğu kadar, donanma gemilerine de ummadığımız kadar büyük zararlar vermeyi başardık. Üstelik uzun süre bunun basit bir korsan faaliyeti olarak görülmesi işimize geldi. Kartaca meclisi olan bitenler

hususunda, üzerlerinde oluşmaya başlayan şüpheleri öyle ustalıklı inkar ediyordu ki, gerçekten de ellerinde somut tek bir delil ya da şahit olmayan Roma senatosunu akamete uğratmayı başarmıştık.

Başta Polybios olmak üzere Roma tarihlerinde yer bulacak ve Kartaca'nın 'Büyük Temmuz Vurgunu' olarak adlandırdığı ticaret konvoyu baskını yapan da bizdik. Planlanmış, ihbarlı bir pusu değildi bu. Sicilya kıyılarına biraz da pervasızca sokulduğumuz sakin bir yaz gecesinin sonundaki pırlıtlı sürprizdi. Roma'ya, tartışmalı bir sadakatle bağlı Sirakuza Krallığı'nın açıklarında, üçer direkli beş adet mavna ve muhafaza görevindeki yüz yirmişer deniz piyadeli iki adet triremeye karşılaştık.

Muhtemelen limana giriş için gümrük iznini bekliyorlardı. Sona ermiş güvenli bir seferin rehavetiyle, mürettebatın çoğunluğu derin bir uykudaydı. Gümrük işlerinin kasten uzatıldığını anlamak zor değildi. Romalıların sabrını zorlamak, sonraki yıllarda da Sirakuza-lıların bildik bir adetine dönüşecekti.

Sirakuza, Pön Muhaberesi boyunca Roma'ya olan bağlılığını sürdürse de kimi zaman nükseden o başlarına buyruk tavırları dönem ileri gelenlerinin malumuydu. Buna rağmen Roma'nın, bu şehir devletinin hakkından gelmemesinin sebebi, bulunduğu yarımada-nın yakınlarında ve bilhassa Sicilya'da yeni bir kargaşalığa meydan vermek istememesiydi.

İşte bu durum, o gece bizim işimize yaradı. İki çektiriden müteşekkil küçük suikast ve baskın filomuzun tecrübeli kaptanı Karum-tus Bonletus vakit kaybetmeden saldırı emrini verdi.

VI

Muhafız triremelerinde uyuklamakta olan Romalı askerler, bordalarını mahmuzlayan Kartaca çektirilerini son ana değin fark etmediler. Bronz mahmuzlarımız, düşman gemilerinin gövdelerinde kor-kuç sarsıntılarla yarıklar açarak, neredeyse güvertelerini ikiye böldü.